

Conceptele proletcultiste

Unul dintre termenii puși în circulație de deriguitorii politici ai culturii deceniului al șaselea este *realismul socialist*. Se observă ușor că sintagma conține doi termeni aflați în contradicție, pentru că realismul nu suportă o etichetă de ordin doctrinar politic cu efect deformativ asupra reflectării realității. De fapt, literatura rezultată din această exigență a epocii abolește realitatea și o înlocuiește cu o imagine a ei fabricată în laboratoarele propagandei comuniste.

Literatura pentru mase ar fi, în concepția ideologilor vremii, o literatură pe înțelesul tuturor. De aici, o serie de consecințe, între care elementarizarea limbajului poetic și schematizarea construcției epice.

Critica de îndrumare își asumă funcția de a veghea ca opera literară să respecte exigențele dogmatismul politic și să sancționeze orice abatere de la *linia partidului*.

Aceste *devianțe* sunt multe și odată depistate în creație îl pun în mare pericol pe autorul ei: naturalismul, psihologismul, estetismul sunt considerate manifestări ale unei gândiri *retrograde*, *reacționare*, reminiscențe primejdioase ale mentalității regimului anterior. Critica estetică este abolită, iar criticii literari ai momentului vor prelua și vor practica metode sociologice a lui Constantin Dobrogeanu – Gherea, pe care o vor coborî în vulgaritate.

Lupta de clasă este o idee împrumutată, ca mai toate celelalte, din *teoriile literare* staliniste. Ea devine o temă obligatorie a creației proletcultiste chemate să contribuie la eliminarea *rămășișelor burghezo – moșierești*.

E limpede că din astfel de direcționări nu putea ieși o literatură de calitate. Când specificul estetic devine o noțiune ilicită, iar literaturii i se rezervă exclusiv rolul de instrument propagandistic, protecția *artistică* este pe măsură.

Aberațiile și excesele politice ale epocii se răsfrâng nefast asupra tuturor compartimentelor creației.

Poezia iese din matca ei și este pusă să slujească scopurile politice ale momentului.

Când sunt lirice, poeziile odifică partidul și Uniunea Sovietică. Tendința cea mai evidentă este însă aceea de epicizare. Poezia începe acum să povestească fapte de muncă sau din lupta comunistilor, pe care le prezintă drept modele de comportament politico – social.

Sentimentele intime și relația subiectivă a poetului cu lumea sunt suprimate, iar atunci când se exprimă, chiar și timid, devin obiect al unor violente critici și acuze.

Semnele lirismului autentic, sesizabil atât în exprimarea unei realități interioare cât și în expresia poetică, se fac totuși simțite și în această epocă. Nicolae Labiș – *buzduganul unei generații*, cum îl numește criticul Eugen Simion – anunță reîntoarcerea poeziei la rosturile ei. Îl urmărește

îndeaproape poeți cu un talent energic, care-și vor construi ulterior o identitate lirică precis. Între ei, Gheorghe Tomozei, A. E. Bacansky, Ion Horea etc.

Proza, îndeosebi romanul, apare în optica vremii mai aptă să colporteze ansamblul de idei menite să răstoarne structurile sociale, căci epicul, care presupune personaje și acțiuni, are calitatea de a fi mai ușor înțeles și de a crea mai intens impresia de viață.

Romanul abordează acum teme impuse: uzina, șantierul, satul, colectivizarea. Desfășurarea epică este redusă la o schemă rudimentar maniheistă. Ca în basme, binele se confruntă cu răul și iese triumfător.

Binele este întruchipat de activistul de partid, om *cu conștiință înaintată, provenit din rândul maselor*. El este un fel de Făt Frumos, impecabil din punct de vedere moral și dăruit complet cauzei partidului.

În funcție de spațiul tematic pe care îl abordează romanul, de partea lui sunt muncitorii sau țăranii săraci.

De partea cealaltă se află fie burghezul și uneltele sale, fie chiaburii și complicitii lor. Caricaturizați, ei încearcă să submineze munca avântată din uzine sau să împiedice constituirea gospodăriilor agricole colective. Evident, în final vor fi înfrânți.

Există însă chiar și în cuprinsul deceniului al șaselea realizări românești care demonstrează că, atunci când talentul este puternic, iar creația se păstrează pe teritoriul principiilor ei specifice, opera triumfă: *Moromeții* (1955), *Cronica de familie* (1956), *Groapa* (1957) sunt creații de excepție care arată că nici acestuia interval de timp nu i se poate anexa cu toată îndreptățirea eticheta de *Siberia a spiritului*.

Prof.dr. Petrea Mădălina Gabriela
Liceul Dimitrie Cantemir Babadag